

Van:
Federatie Instandhouding Monumenten (FIM)
Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV AMSTERDAM
(mail: info@fimnederland.nl)

Aan:
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw Ingrid van Engelshoven
(d.t.v. Directie Erfgoed en Kunsten)
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Datum: 15 april 2021
Onderwerp: Evaluatie SIM

Geachte mevrouw Van Engelshoven,

Op 3 maart 2021 heeft u via de website van uw ministerie het rapport openbaar gemaakt over de “Evaluatie Subsidieregeling instandhouding monumenten” (hierna ‘SIM’), opgesteld door de bureaus Dialogic en Hylkema Erfgoed in opdracht van uw ministerie. De Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) reageert met deze brief op de conclusies en aanbevelingen uit genoemd rapport. De FIM is de collectieve belangenbehartiger van particuliere monumentenorganisaties in Nederland en komt op voor de instandhouding en de landelijke belangen van gebouwde, groene en mobiele monumenten.

Het bestuur van de FIM was betrokken bij de formulering van de onderzoeksopdracht voor de evaluatie van de SIM en leden van de federatie hebben in verschillende klankbordgroepen inbreng kunnen geven. Daarnaast zijn leden geïnterviewd door de onderzoekers en ook deze inbreng is herkenbaar terug te vinden in het rapport. Wij zeggen dan ook de onderzoekers én de medewerkers van uw ministerie hartelijk dank voor de open en constructieve samenwerking. Ook in het uiteindelijke rapport vinden wij onze inbreng terug en dat is zonder meer positief te noemen.

Met de overall conclusie van een positieve waardering voor de SIM kunnen wij van harte instemmen. Dat geldt ook voor de eerste aanbeveling, namelijk **de basis van de huidige SIM-regeling in stand te houden**. De SIM is een onmisbaar instrument en een onontbeerlijke steun bij het onderhoud van rijksmonumenten (niet zijnde particuliere woonhuizen) en vormt de basis van het huidige instandhoudingssysteem. Zonder twijfel moet de SIM gecontinueerd worden en evenmin is er aanleiding om de basiskenmerken te veranderen, met uitzondering van de systematiek voor archeologische monumenten. U bent inmiddels het proces gestart om voor deze categorie een andere en meer toegesneden regeling te treffen.

Beleidsvarianten

De onderzoekers hebben in het rapport de conclusies over drie verschillende beleidsvarianten beschreven: “20% meer budget”, “20% minder budget” en “verlaging van het subsidiepercentage van 60 naar 50%”. De laatste variant kwam in de plaats van de oorspronkelijke derde variant door uw ministerie aangegeven, namelijk wat de gevolgen zijn van een gelijkblijvend budget.

De conclusie van de onderzoekers is dat:

- A. een structurele verhoging van het budget met 20% ertoe geleid zou hebben dat over de gehele cyclus van de afgelopen zes jaar het budget voldoende was geweest om in de vraag te voorzien. Daarbij gaat het om een verhoging bovenop het basisbudget en de incidentele middelen.
De FIM is voorstander van deze variant. De FIM heeft aan het begin van de evaluatie reeds gesteld dat de SIM zekerheid en continuïteit moet bieden voor een adequaat niveau van onderhoud aan de relevante rijksmonumenten. Met een structurele verhoging van het SIM-budget met 20% kan hieraan voldaan worden. Bij gelijkblijvend of lager budget is hiervan geen sprake en dreigt een negatieve spiraal van uitgesteld onderhoud dat onvermijdelijk leidt tot restauratieachterstanden respectievelijk grote en dure restauraties.

- B. Handhaving van het budget in combinatie met een verlaging van het subsidiepercentage van 60 naar 50% zou volgens de onderzoekers een acceptabele variant zijn omdat deze geleid zou hebben tot een beperkt aantal afwijzingen van subsidieaanvragen.
Niettemin is de FIM geen voorstander van deze beleidsvariant:
 1. De verhoging van het subsidiepercentage van 50 naar 60% was voor een belangrijk deel een compensatie voor het afschaffen van de fiscale aftrek voor bewoonde monumenten. Verlaging van het subsidiepercentage schendt uw afspraak dat geen eigenaar met fiscale aftrek er in de nieuwe situatie op achteruit mag gaan.
 2. Een lager subsidiepercentage is nadelig voor de instandhouding van rijksmonumenten, met name voor kwetsbare monumenten als kerken en molens die niet of nauwelijks rendabele verdienmodellen kunnen genereren. De onderzoekers geven in het rapport ook aan dat dit niet wenselijk wordt geacht (blz. 95).
 3. Verlaging van het subsidiepercentage leidt tot ongelijkheid ten opzichte van de monumenten die in de periode 2019-2021 wél een subsidiepercentage van 60% toegewezen hebben gekregen.

- C. De laatste variant van verlaging van het budget met 20% zou desastreus zijn voor het onderhoud van monumenten en het vertrouwen van monumenteigenaren in de overheid. De FIM keurt deze variant ten stelligste af. In dat geval zullen veel meer aanvragen worden afgewezen en wordt de solide financiële pijler onder het bestel van instandhouding van rijksmonumenten weggeslagen. Er wordt afbreuk gedaan aan alles wat tot nu toe in 12 jaar is opgebouwd.

In het FIM-manifest *Erfgoed bouwt aan de toekomst* pleiten wij voor een verhoging van het SIM-budget met 10 miljoen euro per jaar en een budget voor kanjermonumenten van 15 miljoen euro (aanbevelingen 1 en 4). Dit komt overeen met de beleidsvariant van 20% budgetverhoging. Een apart budget voor de kanjers (zeer grote monumenten) is juist van groot belang omdat hiermee de afwijzing van aanvragen binnen de SIM structureel voorkomen kan worden. Ook een extra budget voor het wegwerken van restauratieachterstanden bij (grote) groene monumenten zou overigens nodig zijn. Het zijn immers altijd de grote tot zeer grote (groene) monumenten die buiten de boot vallen als er meer aangevraagd wordt dan er budget beschikbaar is. Met een apart budget voor kanjer- en grote groene monumenten kan ook de Iconensubsidieregeling – die voor dit kanjerprobleem in het leven was geroepen – gecontinueerd worden. Deze regeling is nu slechts één maal tot uitvoering gekomen vanwege het ontbreken van vervolgbudget. Verhoging van het SIM-budget als door de FIM bepleit, kan ook ervoor zorgen dat monumenten die nu tussen wal en schip vallen van de SIM en de Woonhuisregeling (aanbeveling 4 rapport Dialogic / HylkemaErfgoed)) wel gesubsidieerd kunnen gaan worden.

Aanbevelingen en enkele kanttekeningen vanuit de FIM

In de meeste aanbevelingen in het evaluatierapport kunnen wij ons vinden. Bij enkele aanbevelingen zetten wij kanttekeningen.

2. Stuur (waar mogelijk) op vertrouwen

De administratieve druk voor eigenaren voor het aanvragen van een individuele SIM-subsidie is relatief hoog en kostbaar. Er moet immers voor elk monument een inspectierapport en een Periodiek Instandhoudings-Plan (PIP) opgesteld worden, waarvoor in de regel externe expertise moet worden ingehuurd. Het daadwerkelijk met SIM-subsidie uitgevoerde onderhoud betreft in de regel echter alleen de essentiële basale werkzaamheden zoals gevelschilderwerk, herstel dakaansluitingen, herstel metselwerk, controle brandblussers en bliksembeveiliging en overig klein herstel. Hiervoor is geen uitgebreid gedetailleerd PIP op alle gebouwonderdelen voor het gehele gebouw nodig. De meeste monumenten zijn in de afgelopen decennia, met veel zorg van de betreffende eigenaar, gerestaureerd en goed onderhouden. Het uitgangspunt voor de SIM moet dan ook vertrouwen in die eigenaar zijn en niet wantrouwen met als gevolg verregaande regelgeving.

6. Voorrang voor afgewezen aanvragen in het volgende jaar.

Deze aanbeveling brengt het grote gevaar met zich mee dat bij onvoldoende budget in de opvolgende jaren een stuwmeer van afgewezen aanvragen gaat ontstaan, hetgeen tegen alle intenties van de SIM is. Het is volgens ons beter een apart budget voor kanjermonumenten in te stellen, waardoor het SIM-systeem niet verstopt kan raken.

8. Koppeling subsidiëring aan borging kwaliteit

Uit een onder FIM-leden gehouden enquête is duidelijk naar voren gekomen dat kwaliteitsborging door toepassing van uitvoeringsrichtlijnen (URL's) breed gedragen en van harte ondersteund wordt. Het verplicht stellen van uitvoering conform de beoordelingsrichtlijnen en daarmee alleen door gecertificeerde restauratiebedrijven heeft geen steun.

10. Procedurele/administratieve voordelen voor niet-POM's

De onderzoekers pleiten voor nader onderzoek om de administratieve voordelen ook van toepassing te kunnen verklaren op eigenaren die minder dan 20 monumenten in eigendom hebben of eigenaren wier rechtsvorm een POM-status niet mogelijk maakt, maar die wél aan de inhoudelijke kwaliteitseisen voldoen. De gedachte achter de POM's, bij de instelling van de SIM was, dat zij hun door hun kritieke massa van minimaal 20 monumenten hun kennis, kunde en organisatorische professionaliteit op peil houden door regelmatig monumenten te restaureren en continu exploiteren en onderhoud plegen; een aantal van 20 monumenten in eigendom, leek daarbij een minimaal aantal. Het aanvragen van SIM-subsidie is voor POM's veel eenvoudiger dan voor andere eigenaren. Bij de POM's is dit voordeel echter gekoppeld en verzekerd door de kwalitatieve toetsing van hun deskundigheid en professionaliteit. Om aan eigenaren met minder dan 20 objecten ook de mogelijkheid te bieden van eenvoudiger aanvragen zonder additionele kwaliteitsnormen te stellen, lijkt ons de verkeerde weg. Of er moet voor gekozen worden de procedure voor alle eigenaren te vereenvoudigen, als hierboven onder 2. becommentarieerd.

Uitsluiten van bepaalde monumenten met woonhuisfunctie

Het gaat hierbij om met name pastorieën, kosterswoningen, woningen van non-profitorganisaties die geen POM zijn, maar ook om groen erfgoed van woonhuizen die onder de woonhuisregeling vallen. Wij ondersteunen het voorstel om nader onderzoek te doen naar het aantal potentiële aanvragen en de financiële gevolgen daarvan voor het SIM-budget. Op grond van zo'n onderzoek kunt u beslissen welke 'tussen wal en schip'-vallende monumenten een subsidie kunnen aanvragen.

Conclusies

Het rapport Evaluatie Subsidieregeling Instandhouding Monumenten ziet de Federatie Instandhouding Monumenten als een evenwichtig rapport met goede conclusies en aanbevelingen. Wij zijn een sterk voorstander van de beleidsvariant waarbij het SIM-budget verhoogd wordt in combinatie met extra aandacht voor groen erfgoed en extra geld voor kanjermonumenten. Op onderdelen kan de regeling bijgesteld worden, maar in essentie is de SIM een adequate regeling om monumenten in Nederland (niet zijnde particuliere woonhuizen) in goede staat van onderhoud te houden.

Wij vernemen graag uw conclusies naar aanleiding van de SIM-evaluatie en wachten deze met belangstelling af. Uiteraard zijn wij altijd bereid mee te praten en te denken over mogelijke aanpassingen van de SIM door u of door een nieuw kabinet.

Hartelijke groet,
Namens het FIM-bestuur,

Mevr. M.F. van Lier, voorzitter

mevr. J.L.P.B. Finaly, penningmeester

c.c.:

- Ministerie van OCW, Directie E & K, t.a.v. mw C. Mattijssen, dhr T. van den Berg en mw M. Doelman
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, t.a.v. mw S. Lammers, dhr M. Stafleu en dhr F. Vehof
- NRF, t.a.v. dhr C. Reinders, dhr K. Dosker en dhr H. Jacobs
- IPO
- VNG
- FGM
- diverse overige organisaties op het gebied van cultureel erfgoed.